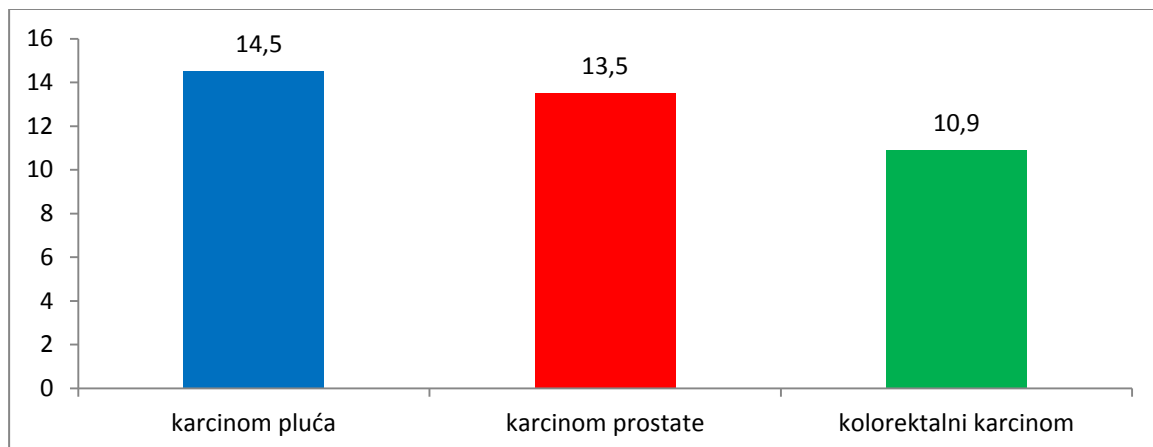

OBOLEVANJE I UMIRANJE OD RAKA U SVETU I SRBIJI

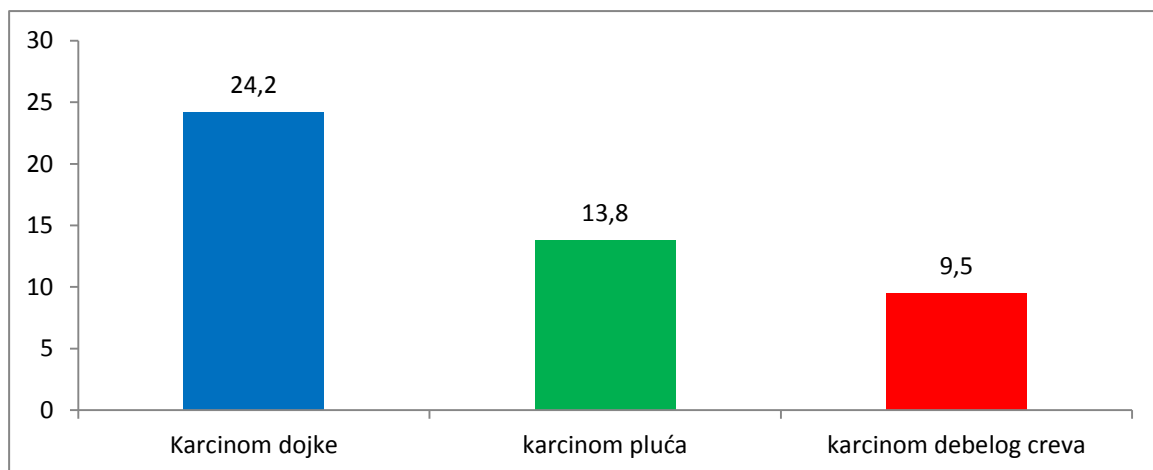
Prema najnovijim procenama Svetske zdravstvene organizacije i Međunarodne agencije za istraživanje raka, obolevanje od malignih bolesti u svetu je poraslo sa 12,7 miliona u 2008. godini i 14,1 miliona ljudi u 2012. godini na 18,1 miliona ljudi u 2018. godini. Prema istom izvoru, registrovano je 9,6 miliona smrtnih slučajeva od svih lokalizacija malignih tumora u 2018. godini. Procena je da će tokom života jedan od pet muškaraca i jedna od šest žena oboleti od raka, a jedan od osam muškaraca i jedna od jedanaest žena umreti od nekog oblika maligne bolesti. Povećano opterećenje rakom je posledica nekoliko faktora, od kojih su najznačajniji ukupan porast stanovništva i produženo očekivano trajanje života, ali i promena učestalosti određenih faktora rizika raka povezanih sa socijalnim i ekonomskim razvojem. Primer su zemlje ubrzanog ekonomskog razvoja gde su u prošlosti najučestaliji bili maligni tumori koji su posledica infekcije. Sada se u ovim zemljama češće javljaju oni tipovi malignih bolesti koji se dovode u vezu sa stilom života i koji su učestaliji u industrijski razvijenim zemljama. Uprkos činjenici da su preventivni programi u nekim zemljama doveli do značajnog smanjenja stopa obolevanja od nekih lokalizacija raka, kao što su rak pluća (primer, kod muškaraca u Severnoj Evropi i Severnoj Americi) i rak grlića materice (primer, u većini zemalja, osim u zemljama subsaharske Afrike), novi podaci pokazuju da se i dalje većina zemalja još suočava sa povećanjem apsolutnog broja slučajeva malignih bolesti koji se kasno dijagnostikuju i zahtevaju dugotrajno lečenje i negu.

U svetu su, i dalje, rak pluća, rak dojke i rak debelog creva vodeće lokalizacije raka u obolevanju i u umiranju. Ove tri vrste raka čine zajedno jednu trećinu novoobolelih i umrlih osoba od raka u svetu. Rak pluća je najčešće dijagnostikovani rak kod muškaraca i čini 14,5% svih novih slučajeva raka i 22% svih smrtnih slučajeva od raka kod muškaraca. Potom slede karcinom prostate (13,5%) i kolorektalni karcinom (10,9%). Rak dojke je najčešće dijagnostikovani maligni tumor kod žena (čini 24,2% svih novootkrivenih slučajeva raka) i vodeći uzrok smrti od raka kod žena (15%), a slede ga rak pluća (13,8%) i rak debelog creva (9,5%).

Grafikon 1. Vodeće lokalizacije karcinoma u svetu kod muškaraca

Grafikon 2. Vodeće lokalizacije karcinoma u svetu kod žena

U Srbiji se godišnje u proseku dijagnostikuje oko 36.000 novih slučajeva malignih bolesti, dok od raka umre više od 20.000 ljudi. Vodeći uzroci obolevanja i umiranja od raka u našoj zemlji gotovo su identični vodećim uzrocima obolevanja i smrtnosti od malignih tumora u većini zemalja u razvoju. Muškarci u našoj sredini najviše obolevaju i umiru od raka pluća, debelog creva i prostate. Kod žena maligni proces je najčešće lokalizovan na dojci, debelom crevu, plućima i grliću materice, koji su i najčešće uzrok smrtnog ishoda od raka kod naših žena. Srbija se prema najnovijim procenama, a među 40 zemalja Evrope, svrstava u grupu zemalja sa srednjim rizikom obolevanja (nalazi se na 12. mestu) i visokim rizikom umiranja od malignih bolesti u Evropi (na drugom mestu odmah posle Mađarske). Procenjene stope obolevanja od svih malignih tumora su niže kod muškaraca nego kod žena. Muškarci u Srbiji su u srednjem riziku obolevanja od svih malignih tumora, u odnosu na muškarce u zemljama Istočne i Zapadne Evrope, kao i u odnosu na muškarce u Sloveniji i Hrvatskoj. Za razliku od muškaraca, žene u Srbiji su u višem riziku obolevanja od svih malignih tumora, odmah posle

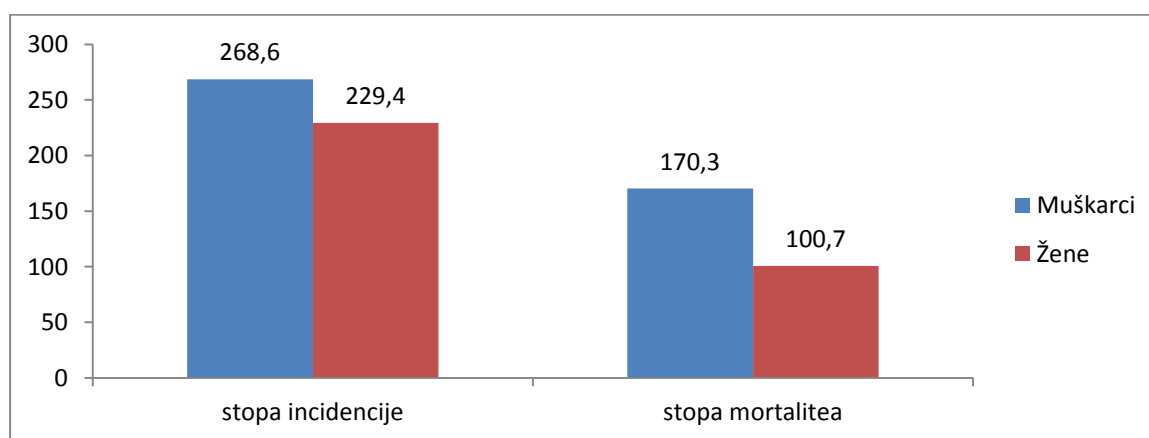
žena u Zapadnoj i Severnoj Evropi. Takođe, procenjena stopa obolevanja kod žena u Srbiji je viša u odnosu na druge zemlje Zapadnog Balkana. Razlog ovome mogu biti više stope obolevanja od raka grlića materice i malignih tumora bronha i pluća u odnosu na prosečne procenjene stope obolevanja od ovih oblika raka u Evropi.

ANALIZA OBOLEVANJA I UMIRANJA OD MALIGNIH TUMORA U MAČVANSKOM OKRUGU U 2016. GODINI

Posle kardiovaskularnih bolesti, maligni tumori predstavljaju najčešći uzrok i obolevanja i umiranja u našoj zemlji. Prema podacima Registra za rak Mačvanskog okruga, tokom 2016. godine, od svih vrsta malignih tumora je registrovano **1.428** novoobolelih osoba (**764 muškarca i 664 žene**). Prema istom izvoru, tokom 2016. godine je **835 osoba** oba pola umrlo od raka (**502 muškarca i 333 žene**).

Standardizovane stope incidencije iznosile su 268,6 na 100.000 za muškarce i 229,4 na 100.000 za žene, a standardizovane stope mortaliteta su iznosile 170,3 na 100.000 za muškarce i 100,7 na 100.000 za žene.

Grafikon 1. Stope incidencije i mortaliteta od malignih tumora po polu na teritoriji Mačvanskog okruga u 2016.godini

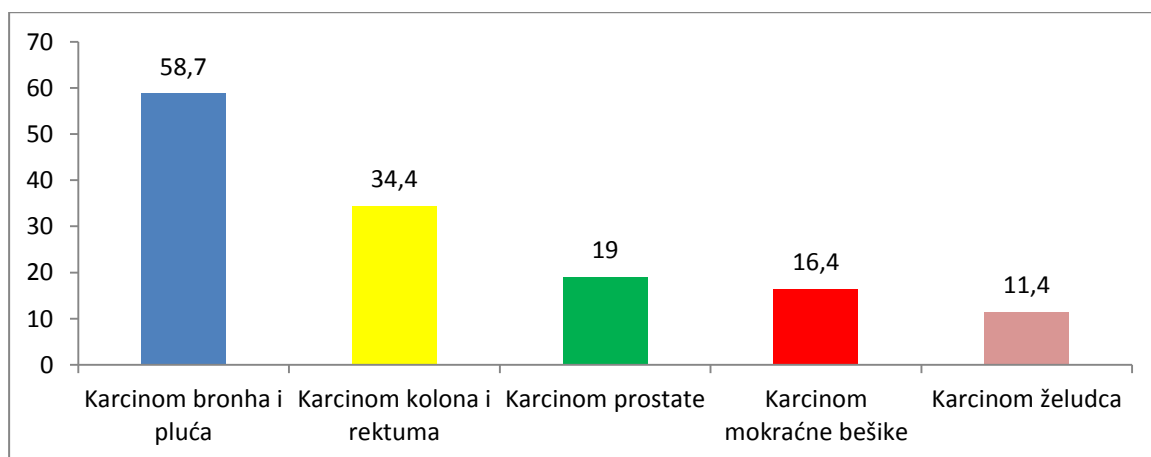

Vodeće lokalizacije malignih tumora u obolevanju kod muškaraca u Mačvanskom okrugu su gotovo identične i vodećim lokalizacijama u umiranju od raka. Rak bronha i pluća, debelog creva i rektuma i rak prostate su činili više od jedne trećine svih novoobolelih osoba muškog pola od raka i više od polovine svih umrlih muškaraca od raka u Mačvanskom okrugu.

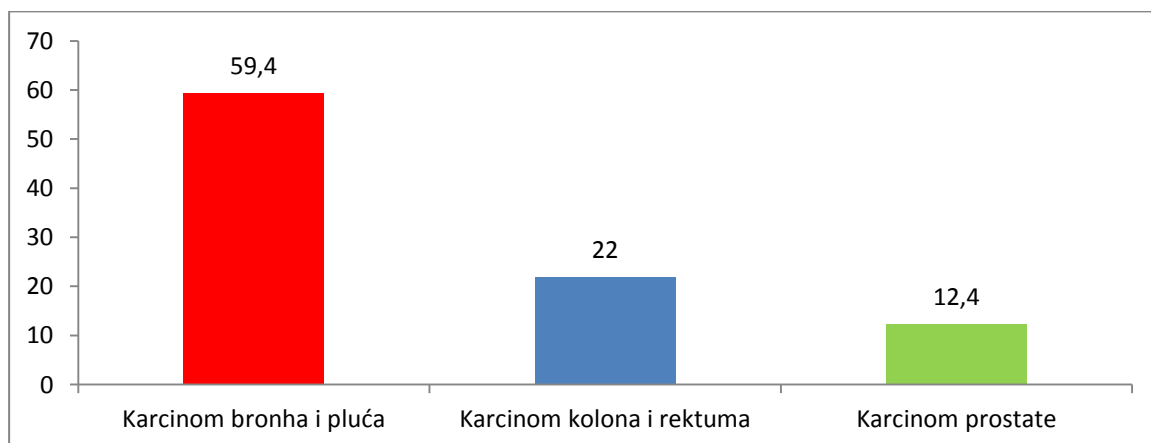
Tokom 2016. godine **muškarci** su najviše obolevali od malignih tumora bronha i pluća (171 muškarac, ASR(W) =58,7/100.000), malignih tumora kolona i rektuma (101 muškarac, ASR(W) =34,4/100.000), raka prostate (64 muškaraca, ASR(W) =19,0/100.000), raka mokraćne bešike (51 muškarac, ASR(W) =16,4/100.000) i raka želuca (35 muškaraca, ASR(W) =11,4/100.000). Kada se govori o umiranju od malignih bolesti, muškarci u Mačvanskom okrugu su najviše umirali od od malignih tumora bronha i pluća (172 muškarac, ASR(W) =59,4/100.000), malignih tumora kolona i rektuma (68 muškaraca, ASR(W) =22,0/100.000) i raka prostate (45 muškaraca, ASR(W) =12,4/100.000).

*ASR(W) standardizovana stopa sveta na 100.000 stanovnika

Grafikon 2. Vodeće lokalizacije oboljevanja od karcinoma kod muškaraca na teritoriji Mačvanskog okruga u 2016. godini

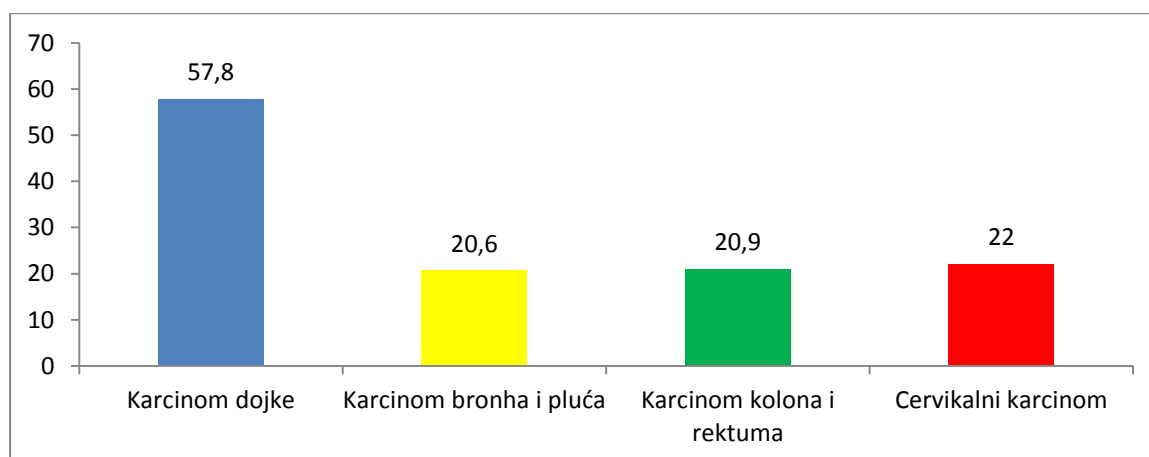

Grafikon 3. Stope mortaliteta karcinoma kod muškaraca na teritoriji Mačvanskog okruga u 2016.godini

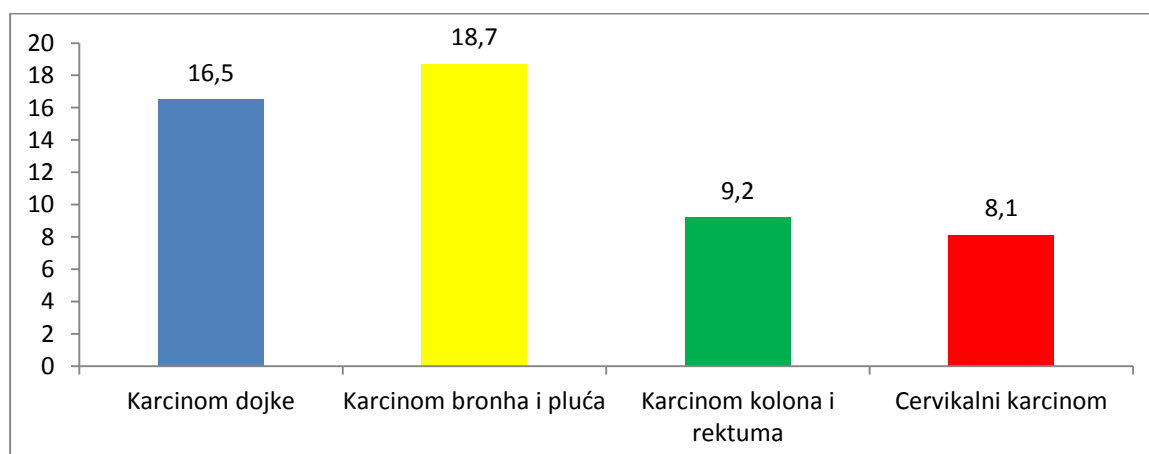

U toku iste godine vodeće lokalizacije i u obolevanju i u umiranju kod **žena** u Mačvanskom okrugu su bili rak dojke, bronha i pluća, maligni tumori kolona i rektuma i rak grlića materice. Ove četiri lokalizacije raka kod žena u Mačvanskom okrugu su odgovorne za manje od polovine svih novoobolelih i polovinu svih umrlih osoba ženskog pola od raka u 2016. godini. Tokom 2016. godine od raka dojke je obolelo 159 žena svih uzrasta (ASR(W) =57,8/100.000) i umrlo 57 osoba ženskog pola (ASR(W) =16,5/100.000), od malignih tumora bronha i pluća je obolelo 65 žena svih uzrasta (ASR(W) =20,6/100.000) i umrlo 63 osobe ženskog pola (ASR(W) =18,7/100.000), malignih tumora kolona i rektuma obolele su 63 žene svih uzrasta (ASR(W) =20,9/100.000) i umrlo 29 osoba ženskog pola (ASR(W) =9,2/100.000) i od cervikalnog raka je obolelo 49 žena svih uzrasta (ASR(W) =22,0/100.000) i umrla je 21 osoba ženskog pola (ASR(W) =8,1/100.000).

Grafikon 4. Vodeće lokalizacije oboljevanja od karcinoma kod žena na teritoriji Mačvanskog okruga u 2016.godini

Grafikon 5. Stope mortaliteta karcinoma kod žena na teritoriji Mačvanskog okruga u 2016.godini

PREVENCIJA MALIGNIH BOLESTI

Prevenција malignih bolesti ima ogroman javnozdravstveni potencijal i predstavlja najefikasniji pristup u kontroli malignih bolesti, jer na približno dve trećine faktora rizika koji su odgovorni za nastanak raka moguće je uticati, menjati ih ili ih potpuno eliminisati. Čak 40% malignih bolesti može biti izbegnuto jednostavnim merama: prestankom pušenja, ograničenim konzumiranjem alkohola, izbegavanjem suvišnog izlaganja suncu, zadržavanjem prosečne težine konzumiranjem zdrave hrane, vežbanjem, kao i zaštitom od infekcija koje se mogu razviti u rak.

Ukoliko do bolesti ipak dođe, njen je ishod moguće poboljšati ranim otkrivanjem, adekvatnim lečenjem i rehabilitacijom uz odgovarajuće palijativno zbrinjavanje.

U Srbiji su doneti nacionalni programi za skrining raka grlića materice, raka dojke i kolorektalnog raka, koji će u narednom periodu značajno smanjiti obolevanje i umiranje od navedenih lokalizacija malignih tumora. Na skrining raka dojke pozivaju se žene starosti od 50 do 69 godina. Mamografski pregledi predviđeni su da se rade svim ženama navedenog uzrasta na dve godine. Skriningom na karcinom grlića materice obuhvaćene su žene uzrasta od 25 do 64 godine, koje se pozivaju na preventivni ginekološki pregled i Papa test jednom u tri godine. Ciljna grupa za testiranje na rak debelog creva obuhvata građane oba pola starosti od 50 do 74 godina, koji se jednom u dve godine pozivaju na testiranje na skriveno krvarenje u stolici.

Centar za kontrolu i prevenciju bolesti